

ቀዳሞት ግጥማት ሓርነታዊ ቃልሲ

10ይን መወዳእታን ክፋል

መምህር ነጸረአብ አዛዚ

ወግእ ጀንገሬን 4 ጥሪ 1964

ድሕሪ አኼባ ኩር (ጥቅምቲ 1963) ጋንታታት እኹል ዕረፍቲ ወሲደን ናብ ዝተመደብኦ ከባቢታት ነቐላ። ጋንታ ዑመር እዛዝ ብሮራ ማርያ ናብ ዓንሰባ ወራዳ ክሳብ ጀንገሬን (ሰደሪ) በጽሑት። ሓበሬታ ዝበጽሖም ፖሊስ፣ ተጋደልቲ ካብ ድቃሶም ተንሲኦም ሻሂ እናፍልሑ ከለዉ ደበኻ በሉዎም። ድምጺ መኪና ዝሰምዐ ኣድም ፎጃጅ “ሎሚ ኣዋልድ ጀንገሬንን ሓልሓልን ክንርኢ ኢና” ኢሉ እናተዋዘየ ናብ ጸርግያ ገጹ ወረደ። ኣብ ብርኽ ዝበለ ቦታ ኮይኑ ክከታተል ዝጸንሐ ዑመር ግን፣ ወተሃደራት ዝጸዓና መካይን ምጻኑን ኣረጋገጹ ንፎጃጅ ተኣለ ክብሎን ወተሃደራት “እንሀለ ሸፍታ” ኢሎም ክትኩስሉን ሓደ ኮነ። ሸዑ ኣብ መንጎ ተጋደልትን ብካፕቴን ዑቕባሚካኤል ክፍላይ ዝመርሑ ፖሊስን ደማዊ ኩናት ተኻየደ።

ብመሰረት ሰነዳት መንግስቲ ኢትዮጵያ፣ ኣብዚ ግጥምዚ ሓደ ሻምበልን 16 ወተሃደራትን ክቕተሉ ከለዉ 11 ድማ ቆሰሉ። እቲ ሰነድ ናብ ላዕላይ ኣካል ዝቐረበ ጸብጻብ ስለዝኾነ ተኣማኒዮ። በዚ መሰረት ቃልሲ ካብ ዝጅምር ክሳብቲ ግዜቲ ኣብ ዝተኻየደ ግጥማት ኣብ ልዕሊ ጸላኢ ዝበዝሐ ቁጽሪ ምውታትን

ቁሱላትን ዝወረደ ኣብዛ ፍጻሙዚኣ እዩ። እቲ ጸብጻብ ብተወሳኺ 31 ጠበንጃ ሓደ መትረየስ፡ ክልተ ሽጉጥን 1800 ጠያይት ብተጋደልቲ ከምዝተመንዘዐ ይገልጽ። እዛ ግጥምዚኣ ፍልይቲን ዕውትቲን ዝገብራ፡ ዝተሰውኦ ወይ ዝተወግኦ ተጋዳላይ ዘይምንባሩዮ። ኢትዮጵያ ዝወረዳ ስዕረት ምጽዋር ስኢናቶ፡ ሓድሽ ሓይሊ ኣሰር ኣሰርቶም ተጋደልቲ ኣውፈረት። የግዳስ፡ ኣብ ሰብዓት-ቅርድ ለይቲ እቶም ተጋደልቲ ደቂሶም ከለዉ ሓደጋ እኳ እንተወደቕዎም፡ ብዘይካ ሰለስተ ኣርባዕተ ብረት ከምልሱ ኣብ ሰብ ዘውረድዎ ክሳራ ኣይነበረን።

ወግእ ቶጎሩባ 29 ለካቲት 1964

ድሕሪ ወግእ ጀንገሬን ጋንታ ዑመር እዛዝ ንኡር ገጸ ወረደት። ኣብ መጨረሻታ ለካቲት ከኣ ከባቢ ቶጎሩባ ተራእየት። ኣብቲ ግዜ'ቲ ተጋደልቲ ንግሆ ንግሆ በቶም ካብ ሱዳን ዝተሰለፉ ወተሃደራት ነበር ዝተፈላለዩ ትምህርቲ ይወሃቡ ነይሩ። ኣደም ፎጃጅን እድሪስ መሓመድ ዓሊን ነታ ጋንታ ብሬን ፈቲሖም ኣብ ዝምህርሉ ዝነበሩ ረፍዒ ድማ፡ ሃንደበት ጦር ሰራዊት ብክልተ መካይን ሃንደበት ሓደጋ ወደቕዎም። ተጋደልቲ ተቐላጢፎም ድፋዕ ሓዙ። ንኣስታት ሰለስተ ሰዓታት ዝቐጸለ፡ ዓቕምን ብቕዓትን ተጋደልትን ዝፈተነ ጥምጥም ድማ ተኻየደ።

ኣብታ እዋንቲኣ ዑመር እዛዝ ስለዘይነበረ እታ ጋንታ ብምክትሉ ሰዒድ ኖር ትምራሕ ነበረት። ሰዒድ ምስ ተወግኦ፡ መሓመድ ዓሊ ኣቡሪጀላ ተክኦ። ዑስማን ኣቡሽነብውን ተኹሲ ምስ ሰምዐ ገለ ሓደስቲ ተጋደልቲ ሒዙ ተጸንበሮም። ኣብ ቶጎሩባ ገለ ጸዕዳ ክዳውንቲ ዝለበሱ (ሓደስቲ ተጋደልቲ) ስለዝነበሩ ቁጽሪ ሰውኣት ንክበዝሕ ምክንያት ኮይኑዮ። ግጥም ተጎርባ ፍሉይ ዝገብራ፡ ጦር ሰራዊት ንመጀመርታ ግዜ ኣብ ወግእ ኤርትራ ዝኣተውላ ወግእ ምጻና እዩ። ወግእ ጸዕጺዑ፡ ረዳት ጽዒነን ዝመጸ መካይን ምስ መጸ፡ ገለ ወተሃደራት ካብ መኪና ከይወረዱ ብጥይት ተቐፎሉ። ኣብዚ ወግእ'ዚ ተጋደልቲ ዝያዳ ተሃስዩ። ካብ ጦር ሰራዊት 10 ምወታትን ቁሱላትን ክኾኑ እንከለዉ፡ 18 ተጋደልቲ ተሰውኡ። በዚ ድማ ቶጎሩባ ክሳብ'ቲ ግዜ'ቲ ዝበዝሕ ቁጽሪ ሰውኣት ዝተመዝገባ ፍጻመ ኮነት። ሰውኣት ቶጎሩባ ካብ ዝወደቑዎ ተኣርዮም ከም ጉዚ ናብ ከተማታት ተሰነይ፡ ባረንቱ፡ ኣቕርደትንን፡ ከረንን፡ ብ5፡ ብ4፡ ብ3 ተመቐሎም ተጸጢሖ ከምዝውዕሉ ተገብረ።

ድሕሪ ወግእ ቶጎሩባ ተጋደልቲ ንደብረሳላ ደየቦም ንዓምቦሪ ሰገሩ። ኣብ ዓምቦሪ ከለዉ፡ ኣስመላሽ ዝተባህለ ፍሉጥን ተፈራሒን መራሒ ባንዳ ይመጸም ከምዘሎ ሰምዑ። ምስዚ ሓይሊ'ዚ ገጢፎም እውን ከቢድ ክሳራ ኣውረዱሎም። ካብ ተጋደልቲ ድማ እብራሂም ዑመር ተሰዊኡ፡ ሓምድ ሸሪፍ፡ ሱሌማን ዘካርያ፤ ማሕሙድ ኣደምን ያቆብን ድማ ተወግኡ። ምምጻእ ቀዳሞት ተዓለምቲ ሶርያ።

ሚያዝያ 1964

ሪፑብሊክ ሶርያ፡ አብ 1963፡ ብወግዒ ንሰውራ ኤርትራ አፍልጦ ዝሃበት ቀዳመይቲ ሃገርያ። አብ መጀመርታ 1964 ድማ፡ ተሓኔ አብ ደማስቆ ቤት ጽሕፈት ክኸፈት አፍቀደት። ንአማኢት ኤርትራውያን ተጋደልቲ እውን ናይ ማህደረ ትምህርቲ ዕድል ከፈተት። ብተወሳኺ ወተሃደራዊ ታዕሊ እውን ክትህብ ጀመረት። አብ ቀዳመይ ዙርያ ወተሃደራዊ ታዕሊም ሶርያ፡ 9 ካብ ተምሃሮ ካይሮ 10 ድማ አብ ሰውዲ ዓረብ ካብ ዝነበሩ ኤርትራውያን ተሳተፉ። አብ ለካቲት 1964 ንሜዳ ተበገሱ። ሶርያ ንነፍሲ ወከፎም ሓንቲ ካላሽን-ኮቭ 2 ዴክተሮፍን ጠያይትን ሂባ ብአዩር ንስዑድያ አፋነውቶም። አብ ስዑድያ ንገለ እዋን አብ ዝጸንሑሉ፡ ንመዓልቲ 10 ሊራ ገንዘብ ይወሃቦም ስለዝነበረ ፍርቁ አኪቦም፡ ንእሽቶ ጃልባ ብምግዛእ ምስ ብረቶም ብባሕሪ ፖርት ሱዳን አተው። ንካልኣይ ዙርያ ስልጠና ሶርያ ዝኸዱ ተዳልዮም ስለ ዝጸንሑዎም ድማ ቦታ ንሶም ዝመጹላ ጃልባ ንስዑዲ ተበገሱ።

እዞም ቀዳሞት ተዓለምቲ ሶርያ ሱዳን ምስ አተው፡ መንግስቲ ሱዳን፡ ክልተ ዲክተሮፍን፡ 4 ካላሺንን፡ ገለ ሸንጉጥን፡ ብርክት ዝበለ ጠያይትን አሕደጎም። 15 ካላሽንን ምስ ጠያይቱ ሓዞም ከአ ብ25 ሚያዝያ 1964 ሜዳ አተው። አብ ታሪኽ ሰውራ ኤርትራ እተን ናይ መጀመርያ ካላሺን ኮቭ ምስአም እየን አትየን። ምሉእ ዕጥቅን ወተሃደራዊ ክዳንን ስለዝነበሮም ከአ፡ አብ ጋንታ ብብክልተ ሰሰለስተ ምስ ተወዘዑ ነቶም አብ ሜዳ ዝጸንሑ ተጋደልቲ ዓቢ ሞራል ኮኖም።

ውግእ መሓዝ ቀጠን-ኮሮኮን (19 ሚያዝያ 1964) ውግእ ዓምቦሪ (19 ነሐሴ 1964)

ተጋደልቲ ካብ ምዕራባዊ መታሕት ንከበሳ ክወጹ ይፍትኑ እኳ እንተነበሩ፡ ጸዕቂ ጦር ሰራዊት፡ ፖሊስ፡ ፊልድ ፍርስን ሚሊሻን የኸእሎም አይነበረን። አብ ነብሲ ወከፍ ፊተነ ብሉጻት እናኸፈሉ ከበሳ ንምቕልቃል ዝወሰድዎ ተበግሶታት ፈሺሉ ተረፈ። አብ ሚያዝያ 1964 ተጋደልቲ ክሳብ ምስያም በጺሑም ነበሩ። ንባርካ ክምለሱ ከለዉ፡ አብ ዓዲ ጸጸር ዝነበረ ሻምበል ያሲን ፈሊጡ አሰሮም ስዒቡ አብ መሓዝ ቀጠን ሻሂ እናሰተዩ ከለዉ ውትፍ በሎም። ዋርድያ ገረብ ከዊሉዎ አይረአዮምን። ተኹሲ ምስ ከፈትሎም፡ እቶም ተጋደልቲ ናብ ተረተር ክወጹ ጎዮዩ። ንወለሎ ተኪኡ ነታ ጋንታ ሓዞዋ ዝነበረ ተጋዳላይ ዑመር ናስር ወደቕ። ሰርጀንት ዑመር፡ ካብ ምጽዋዕ ብረት ሓዞ ሰውራ ክጅምር ዝተበገሰ ምስ ፈሸለ ድማ ናብ ጀብሃ ዝተጸንበረ ምኹር ወተሃደር'ዩ። ምስ ሻምበል ያሲን በሺር ይፋለጡ ጥራሕ ዘይኮነ፡ ስድርአም አብ ሓደ ከባቢ እዮም ዝቕመጡ። ሻምበል ያሲን ካብ ሬሳ ናይ ቀደም ዓርኩ ሰርጀንት ዑመር ሰዓትን ካትምን ገፊፉ ብምውሳድ፡ ነታ አብ መንደፊራ ዝነበረት ሰበይቲ ስውእ ንብረቱ እናርአዩ

“ዕድል ሸፋቱ ከምዚ’ዩ” እንበለ ከምዘላገጸላ ይዘንቶ። ኣብዚ ግጥምዚ ኣርባዕተ ተጋደልቲ ተሰዊእም ክልተ ተወግኡ። ድሕሪ’ዚ ንዓዲ ኩኩይ ገጸም ኣንሳሓቡ። ንጽባሒቱ ዓደርደ ንወገን ምዕራብ ገዲፎም ንባርካ ሰገሩ። እቶም ካብ ሶርያ ስልጢኖም ዝመጹ ተጋደልቲ ድሕሪ’ዛ ውግእ እዚኣ እዮም ተጸንቢሮሞም።

ድሕሪ ሰለስተ ወርሒ ውግእ መሓዝ ቀጠን፡ ኣብ ክረምቲ ሰለስተ ጋንታታት፡ ናይ ዑመር እዛዝ፡ መሓመድ ሰዒድ ሸምሲን ዑስማን ኣደምን (ናይ ዑመር ናስር ዝነበረት) ንከበሳ ክወጸ ካብ ታሕታይ ባርካ በመንጎ ሓጋዝን ዓደርደን ሓሊፈን ንመንሱራ ንዮማን ገዲፈን ናብ ጨጋሪት ኣምርሓ። ጸላኢ ስለዝሰምዐ፡ ካብ ሸብቕን ከረንን ሰራዊት ኣዋፈረ። ተጋደልቲ ግን፡ ብዓዲ ኩኩይ ንዑብለት ብኡ ጌሮም ንኮተብያ ወጹ። ንጽባሒቱ ምሽት ኮሮኮን ኣተዉ። ኣብ ኮሮኮን ንሓደ ደጋፊ ኢትዮጵያ ዳኛ በረምበራስ ዓሊ ዝበሃል ቀቲሎም ንዓንቦሪ ሓለፉ። ሻምበል ያሲን ኣብ ዓንቦሪ ክጽብዮም ጸኒሑ ተኹሲ ከፈተሎም። ጋንታታት ሸምስን ዑመርን ሩባ ሰጊረን ስለዝነበራ፡ እቲ ግጥም ዝያዳ ምስታ ንዑመር ናስር ዝኸሰረት ጋንታ ዑስማን ኣደም ኮነ። ኣብ ዓንቦሪ’ውን እዛ መጀመርታ ንወለሎ፡ ቀጸላ ንዑመር ናስር ዝኸሰረት ጋንታ 10 ወርሒ ኣብ ዘይመልእ ግዜ ንመራሕ ጋንታ ዑስማን ኣደም ከሰረት። ዑስማን ኣደም ሓደ ካብ ቀዳሞት ተጋደልቲ ኮይኑ ካብ ፖሊስ ስለስተ ብረት ሓዙ ከም ተሰለፊ’ዩ ዝንገረሉ። ብዘይካዚ ምክትሉ ሓሴን ሻግን ሓመድኖርን ሓደ ካብ ተዓለምቲ ሶርያ ዓብደልወሃብ ፍትዊን ተሰውኡ።

ኣብ ውግእ ዓንቦሪ ንመስዋእቲ ሓርበኛታት ዝደበሰ ዓወት እንተነይሩ፡ ሞት ሻምበል ያሲን’ዩ። ሻምበል ያሲን ተጋደልቲ ከጥፍእ ለይቲን መዓልቲን ዘይድቅስ ዕሉል ጸረ-ሰውራ እዩ ነይሩ። ተጋደልቲ፡ ነተን ካብ ሻምበል ያሲን ዝመለስወን ሰዓትን ካትምን ስወእ ዑመር ናስር ናብ ሰበይቱ ንመንደፊራ ብምልኣኽ መርባት በዓል ቤታ ከም ዘቕሰኑ ይንገር። ሻምበል ያሲን፡ ኣብ መሓዝ ቀጠን ንዑመር ናስር ድሕሪ ምቕታሉ፡ ላዕለዋይ መራሒ ሸፋቱ ቀቲሉ ተባሂሉ፡ ብንጉስ ሃይለስላሰ “ቀዳማይ ደረጃ ኒሻን” ዝተሸለመ’ዩ። ድሕሪ ሞቱ፡ ብ3 መስከረም 1964 ዝተመረቐ ቀዳማይ ዙርያ ተዓለምቲ ኮማንድስ ድማ “ዙርያ ሻምበል ያሲን በሺር” ተባሂሎም ተጸውዑ።

ሶርያ ሓገዝ ብረት ትገብር

ኣብ ግንቦት 1965 ሶርያ ንስውራ ኤርትራ 2000 ዕንጸይትን ሓጺንን ዝሰደፉ ከላሸንኩቭ፡ 25 ማእከላይ ረሻሽ ግሬኖፍ፡ 20 ፈኩስ ረሻሽ ዲክቶርዮፍ፡ 50 ብረት ሲማኖፍ፡ 50 ኣርባጂ-7፡ 10 ረሻሽ ዶሽካ፡ 10 መድፍዕ ማእከላይ 81 ሚ.ሜተር፡ 10 መድፍዕ ማእከላይ 82 ሚ.ሜተር፡ 10 መድፍዕ ማእከላይ 60 ሚ.ሜተር፡ 100 ሸንጉጥ፡ 500 ናይ ኢድ ቦምባታት ሃበት። ኣባላት ላዕለዋይ ባይቶ ምስ ሰበስልጣን ስዑዲ ዓረብን ገለ ሓለፍቲ መንግስቲ ሱዳንን ብዝገበሩ ምርድዳእ ድማ፡ ብ26/5/1965 ክልተ ነፈርቲ ሶርያ ኣብ ካርቱም ብምዕላብ

ጽዕነትን አራገፋ። ድሕሪዚ በብቅሩብ ብምስጢር ንሜዳ ክግዕዝ ጀመረ። እንተኾነ ብ3 ሰነ 1965 ገለ ካብቲ አጽዋር ካብ ቡሪ ከይገገዝ ብጸጥታ ሱዳን ተታሕዘ። መራሒ ሰልፊ ኡማ ሳድቕ አልማህዲ፡ ነታ አንጻሩ ዝነበረት ሰልፊ መፈንቅል መንግስቲ ንምክያድ ብረት አዳልያ ኢሉ ከሰሳ። ብዙሓት ኤርትራውያን ከምኡ'ውን ሱዳናውያን ሚኒስተራት ከይተረፉ ብሰንኪ እዘን ብረታት ተአሰሩ። ጋዜጣታት ሱዳን ቀንዲ ዛዕብኣን ጌረን ጸሓፋ። ድሕሪ ብርቱዕ ጸዕሪ ግን፡ እቲ ሽግር ብምርድዳእ ተፈትሐ።

መጥቃዕቲ ሽዕብን መስዋቲ ሸምሲን ጥሪ 1965

ብመሓመድ ሰዒድ ኢብራሂም ሸምሲ እትምራሕ ጋንታ ብ13 ጥሪ 1965 ኣብ ሽዕብ ንዝነበረ ኑቕጣ ፖሊስ ኣጥቀዐት። ኣብቲ ስርሒት ጸላኢ 9 ምዑታት 7 ቁሱላት ከሲሩ። 30 ፈኮስትን ማእከሎትን ብረታት ድማ ተማሪኹ። ኣብቲ ውግእ፡ እቲ ፖሊስ ኣብ ዝነበረሉ ጊዜ ኣዛዚ ናይታ ነቕጣ ዝነበረ ተጋዳላይ መሓመድ ሰዒድ ኢብራሂም ሸምሲ ተሰዊኡ። ካብ 1962 ጀሚሩ ብህይወት ክደልዮ ዝጸንሐ መንግስቲ ኢትዮጵያ ንሬሳ ሸምሲ ካብ ሽዕብ ንግንዳዕ ብምውሳድ ኣብ ዕንጨይቲ ሰቕሎዎ ወግለ።

ሸምሲ 1962 ብሓራካ ተወዲቦም ምስ በዓል ሰርጀንት ዑመር ናስር ሰውራ ክጅምሩ ብረት ሒዞም ካብ ዝወጹ እዩ። መደቦም ፈሺሉ ከይተዓወተ ምስ ተረፈ ብባሕሪ ንስዑድያ ብምስጋር ምስቶም ቀዳሞት ኣብ ሶርያ ወተሃደራዊ ስልጠና ዝወሰዱ ክኸውን በቐዑ። ካብታ ንሜዳ ዝአተወላ ጊዜ ጀሚሩ መራሕ ጋንታ ዝኾነ ሸምሲ ኣብ ብዙሕ ውግኣት ቅያታት ዝሰርሐ ሓርበኛዮ።

ጀብሃ ሂሊኮፕተር ተቃጽል 12 ሐምሌ 1965

ኣብ ድሮ ዘመነ ክፍልታት ሓንቲ መስርዕ ኣብ ሃበሮ እናተንቀሳቐሰት ከላ ተፍትሽ ናይ ማዕድን እተካይድ ሂሊኮፕተር ኣብቲ ከባቢ ዓለበት። ሰለስተ ሰባት ካብታ ሂሊኮፕተር ናብቲ ህዝቢ ገጸም እናኸዱ፡ ተጋደልቲ ርእዮ'ሞ፡ ሰንቢዶም ናብታ ሂሊኮፕተር ገጸም ኅዮዩ። ተጋደልቲ ብወገኖም እናተኩሱ ሰዓቡዎም። ቅድሚ ምብራሮም ድማ ኣብ ትሕቲ ቁጽጽር ኣውዓልዎም። እቶም ካብታ ነፋሪት ዝወርዱ ሰለስተ ሰባት፡ ሚስተር ጃክ ሪቻርድ ካልናግን ሮናልት ልኪን ዝበሃሉ ኣመሪካውያን ምስ ሓደ ኤርትራዊ ተርጓሚ እዮም። ተጋደልቲ ነታ ሂሊኮፕተር ከንድዱ ፈቲኖም ምስ ተሓለሉ እቲ ኣመሪካዊ ኣብ ክትነደሉ እትኸእል ኣርእይዎም ተኩሶም ኣቃጸልዎ። ድሕሪዚ እታ መስርዕ ሒዞም ንባርካ ወረደት። መንግስቲ ኢትዮጵያ ኣመሪካውያንን ሂሊኮፕተርን ኣጥፊኦ ራዕድን ሸበራን ኣተዋ። ተጋደልቲ ነዞም ኣመሪካውያን ሒዞም ንሱዳን እናተጓዕዙ ነፈርቲ ኢትዮጵያ ነቶም ጅሆ ዝተታሕዙ ክደልያ መጠንቀቕታ ወረቓቕቲ ክዘርግሓን ይውዕላ ነበራ። ድሕሪ ክልተ ሰሙን ካብ ከሰላ ናብ ኣስመራ ኣብ ዝርከብ ቆንስል ኣመርካ ዝተጻሕፈ፡ ኣመሪካ ኣብ ኤርትራ ዝኾነ

ወተሃደራዊ ንጥፊታት ከይተካይድ ዘፈራርሕ ትሕዝቶ ዝነበሮ ደብዳቤ ሂሮም ኣፋነውዎም።

ምጅማር ዘመነ ክፍልታት ነሓሰ 1965

ሰውራ ኤርትራ ኣርባዕተ ዓመታት ናይ ምቕጻልን ዘይምቕጻልን በዳሂ መድረኽ ድሕሪ ምስጋሩ ኣብ ሰኔ 1965 ከምቲ ሰውራ ኣልጀርያ ኣብ ልዕሊ መግዛእቲ ፈረንሳ ብኣውራጃታት ተኸፋፊሉ ዝተዓወቶ፡ ሓይልታት ኣርነት ተመሳሳሊ ስልቲ ንኸጥቀማ ወሰነ። በዚ መሰረት፡ ኣዘዘቲ ናይተን ኣብ ሜዳ ዝነበራ ጋንታታትን ኣባላት ላዕለዋይ ባይቶን ኣብ ከሰላ ቤት ጽሕፈት ጀብሃ ተጋብኡ። ብውሳኔ ላዕለዋይ ባይቶ ድማ ንሜዳ ኤርትራ እትመርሕ ቅያዳ ሰውርያ (ሰውራዊ መሪሕነት) እትጽዋዕ ኣካል ኣብ ከሰላ ኣጣየሱ። ነቲ ኣብ ሜዳ ዝነበረ ተጋዳላይ ድማ ናብ ኣርባዕተ ክፍልታት መደብዎ። ቀዳመይቲ ክፍሊ ኣብ ጋሽን ባርካን እትነጥፍ ማሕመድ ዲናይ ዝመርሓ፡ ካልኣይቲ ክፍሊ ብዑመር እዛዝ እትምራሕ ኣብ ሳሕልን ሰንሒትን፡ ሳልሳይቲ ክፍሊ ኣብ ሓማሴን ሰራዩ ኣከለጉዛይ እትዋፈር ዓብደልከሪም ኣሕመድ ዝመርሓ፡ ራብዓይቲ ድማ ናይ ሰምሃርን ደንከልን ኮይና ኣብ ትሕቲ መሪሕነት መሓመድ ዓሊ ዑማሮ ክቕማ ወሰነ። ብዘይካዚ ክልተ ጋንታታት ማለት ጋንታ ክፍሊ ታዕሊም ኣብ ትሕቲ መሪሕነት ጣህር ሳልም እዛዝ፡ ናይ ሓገዝ ጋንታ ድማ ኣብ ትሕቲ መሪሕነት መሓመድ ዑመር ዓብደላ - ኣቡ ጥያራ ንክቕማ ተወሰነ። ብተወሳኺ ኣርባዕቲኣን ክፍልታት ምክትል ሓላፊ ክፍሊ፡ ፖለቲካዊ ኮሚሽነር፡ ሓላፊ ፈዳይን፡ ሓላፊ ሕክምና፡ ከምኡ'ውን ሓላፊ ፋይናንስ ዝኣመሰሉ ጨናፍር ከም ህልወን ተገብረ። በዚ መሰረት 20 ነሓሰ 1965 ኩሎም ተጋደልቲ ኣብ ኩርዴባ ተኣኪቦም ናብ ኣርባዕተ ክፍልታትን ክልተ ጋንታታትን ተመቐሉ። ናብቲ ኣብ ታሪኽ ሰውራ ኤርትራ ብዘመነ ክፍልታት ዝፍለጥ ካብ ነሓሰ 1965 ክሳብ ነሓሰ 1969 ዝሸፍን መድረኽ ድማ ተኣትወ።

ድሕሪቲ ብ20 ግንቦት 1962 ዝተኻየደ ውግእ ኣሚሊ፡ ሰሙን ጸኒሑ፡ ሰንበት መዓልቲ፡ መሬት መስዩ ዓይኒ ምስ ሓዘ ሓምድ ምስ ሻድሻይ ርእሱ ኣብ ተሸኪል ደቂሶም ነበሩ። ሓምድ ኣብ ጥቓ ክቡብ፡ ካልኣት ፋሕ ኢሎም። ለይቲ ኣብ እዋን ከውታ ሓምድ ተበራቢሩ ንክቡብ፡ “ብረተይ ኣብ ጥቓኻ ግበሮ” ኢሉ ምስ ዕጥቁ ድፍእ ኣበለሉ። ክቡብ ሓጃጅ ንሓምድ “ስለምንታይ?” ኢሉ ሓተቶ። ሓምድ፡ “ተጸሊኡኒ ኣሎ!” ካብ ምባል ሓሊፉ ካልእ ኣይተዛረበን። ነጻላኡ ተጎልቢቡ በጥ በለ። ብድሕሪኡ ቃል ኣየውጽኡን። ክቡብ'ውን ደጊሙ ኣይሓተቶን። ደቂሶም ሓደሩ። ኩሉ ግዜ፡ ወጋሕታ ንሓምድ ቀዲሙ ዝበራበር ኣይነበረን። ሰኑይ ንግሆ ግን፡ ኩሎም ቀዲሞም። ሰጊዶም'ውን። ናይ ስጋ

ከይናቶ “ደላንዶ አይኮነንዮ” ኢሉ ቀዳሙ ንሓምድ ከተንስኦ ዝኸደ ዓዋተ መሓመድ ፋይድ ነበረ። ‘ሓምድ! ሓምድ!’ ኢሉ ብስሙ እናጸውዐ ነቕነቕ። ክቡብ “ያሸኽ ከዕርፍ ዘይትሓድጎ! ተጸሊእዎ ኣሎ ይደቅስ ግደ።” ኢሉ ካብኡ ከምዝርሕቕ ገበሮ። ነዚ ዘስተብሃለ ኣሕመድ ጋድፍ ብግደኡ ናብ ሓምድ ከይዱ ነቕነቕ። ሽዑውን ሓምድ ኣብ ጥዑም ድቃስ ከምዝነበረ ኣስተርሕዮ ምዕይ ኣይበለን። እቲ ምስኡ ዝሓደረ ክቡብ ባህርይኡ ርግኢ ዝበለ እዩ። ህድእ ኢሉ ድማ: “ሓምድ ተንስእ’ባ ጸሓይ’ኮ በሪቓ’ያ” በሎ: ድቃስ ዝኸልኦ ዘሎ እናመሰሎ ብስክፍታ። መልሲ ግን ኣይነበረን። ክቡብ ተጠራጠረ። ተቐላጢፉ ንመትንታት ኢዱን ልቡን ዳህሰሶ። ሰውነቱ ውዑይዮ ዝነበረ። ትርግታ ልቡ ግን ኣቋሪጹ። ዳርጋ ሸዓ’ያ ትንፋሱ ሓሊፋ። ተሰዊኡ: ሰነይ 28 ግንቦት 1962። ሓምድ ምስ ተሰውኡ: ካብቶም ምስኡ ዝነበሩ ሓሙሽተ: ኣድም ክሻ (ሸንገርፎ) ምስ ኣሕመድ ጋድፍ ዋርድያ ብምውጻእ: ክቡብ ሓጃጅን ዓዋተ መሓመድ ፋይድን መቓብር ክኹዕቱ ጀመሩ። እድሪስ ዓሊ በኸት ናብ ድኳን ከይዱ መግነዚ ዓለባ ምስ ኣምጽኦ ከኣ: ከባቢ ፍርቂ መዓልቲ ቀቢሮም። ተጋዳላይ መሓመድ ዓወት ሸሪፍ ኣብ 2017: ምስ ጸሓፊ ታሪኽ ሓምድ እድሪስ ዓዋተ: ሃይለስላሴ ወልዱ ኣብ ዝገበሮ ዕላል ብዛዕባ መቓብርን ኣስከሬንን ሓምድ ነዚ ዝስዕብ ሓበሬታ ወሲኹ ኣሎ። ሓምድ ንኣድም ሸንገሮፍ ‘ኣነ ቅድሚኻ እንተሞይተ ብኢትዮጵያ ከይርከብ ጽቡቕ ጌርካ ስተረኒ’ ኢሉ ተላብይዎ ነበረ። ቀቢሮም ምስ ወድኡ ድማ: ምክኒት ፈጠሩ: ንብጻት ‘ሕለፉ ከርክበኩም’ ኢሉዎም: ናብ ሃይምደሚ ኣላጊሱ ካብቲ ዓዲ ባዴላን መኹዓትን ወሲዱ። ካብታ ንሓምድ ዝቐበሩላ ብዳርባ እምኒ ዓቂኑ ኣብ መንጎ ክልተ ኣላዴን (ዝበ) ዳግማይ ሓድሽ መቓብር ኩዒቱ ንሬሳ ሓምድ ናብኡ ኣግዓዞ። ድሕሪ ነጻነት በዓል ክቡብ መቓብር ሓምድ ኣብቲ ዝቐበርዎ ምስ ሰኣንዎ ካብ ቀበርቲ ሓምድ ነቲ እንኮ ብህይወት ተሪፉ ዝነበረ ኣድም ክሻ (ሰንገሮፍ) ምድላይ ኮነ። ገዳይም ተጋደልቲ ኢብራሂም ሻኮን ሓሰን ኣምድን ንሸንገሮፍ ካብታ ዘለዎ ቦታ ንኸምጽእዎ ተላእኩ። ኣብ ጉዕዞም እናሓተቱ: ሰንቂ ክውድኡ ከለዉ እናሸቀሉ: ብመኪናን ብእግርን ልዕሊ ወርሒ ኮለል ኢሎም ኣኸር ሱዳን ስናር - ተጋጥዕ ሓሊፎም ኣብ ዳርፉር ረኺቦም። መልእኽቶም ምስ ገለጽሉ ኣየዕጠጠየን። ንስኻትኩምኳ ድኸምና ጸሚእና ከይበልኩም ነዊሕ ተጓዒዝኩም ዝመጸእኩም: ንዓይ ደኣ’ሞ ዝተሞህነ ኣደራን ለበዋን ፈጸመ: ጸረይ ምእንቲ ከራግፍ እንደኣልኩም ትጽውዑኒ ዘለኹም ኢሉ ኣጥርዮዎን ንዝነበረ 60 ኣባጊዕ ብሓደ እዋን ብሓራጅ ሸይጡ ምስኣቶም ተበገሰ። ኣብ ሃይምደሚ ቦታ መቓብር ምስ በጽሐ: ፈለማ ቀደም ዱር ስለ ዝነበረ ግር ኢሉዎ። ዳሕራይ ግን ነተን ንሱ ጥራሕ ዝፈልጠን ምልክት ርኣየን። “ኣብ መንጎኣን እንተዘይተረኸበ: ኣነ እውን ተደናጊረ ኣለኹ” ድማ በለ። ኣብቲ ቦታ ምስ ኮዓቱ ኣስከሬን ሓምድ ኣብኡ ተረኸበ። መጀመርታ ናብ ባረንቱ ጸኒሑ: ናብ ሃይኮታ ተወሲዱ ዳግም ሓመድ ኣዳም ከምዝለብስ ተገብረ። ሓወልቲ እውን ተሰርሓሉ። ኣብ መጨረሻታ ወርሒ ግንቦት ሓምድ ድሕሪ

ምስውኡ፡ እቶም ወተሃደራት ሱዳን ነበር ካብ ከሰላ እድሪስ መሓመድ አድም ዘምጽአ ሓድሽ ብረት ዓጢቆም ንሓምድን ብጸቱን ክረኽቡ ኣብ መንጎ ሩባ ጋሽን ባርካን ይንቀሳቐሱ ነበሩ። ኣብ ክፍላ ሰነ፡ ምስቶም ንሓምድ ዝቐበሩ ተራኽቡ። ግንድፍል ብረትን ካራን ሓምድ፡ ምስ ዓዋተ መሓመድ ፋይድ ምስ ረአየ ጠርጢሩ ንእድሪስ ዓሊ በኸት ፈልዩ፡ ‘ኣይትሕብኣለይ’ ኢሉ ምስ ተማሕጸኖ፡ ሓምድ ከምዝተሰውኦ ኣርድኦ። ዝርንዛሕ ነብዐ። ደሓር ግን ፊስካ ገይሩ ንኹሎም ኣኪቡ፡ “ካባና ንኤርትራ ኢሉ ዝወጸ፡ ኤርትራ ገና ኣላ። ንሓምድ ዓዋተ ኢሉ ዝወጸ እንተሎ ግን ሓምድ ተሰዊኡዩ” ክብል ኣርድኦም። ኣብ መንጎኦም ፍርሕን ራዕድን ሰፊኑ። ፋሕ ድማ በሉ። ግንድፍል ዳግማይ ፊስካ ነፊሑ ኣከቦም። “ሓምድ ኣበይ ኣሎ?” ንዝብል ሓታታይ “ብረት ከምጽእ ወጸኢ ከይዱ” ኢሎም ክምልሹ፡ ኣምሓሎም። መስዋእቲ ሓምድ ከኣ ንጸጥታ ኢትዮጵያ፡ ንህዝቢ ከምኡውን ንተጋደልቲ ምስጢር ኮይኑ ንነዊሕ ተኸውለ። ግንድፍል ኣብ መጨረሻታ ድሕሪ ብዙሕ ሓዘንን ጓህን ንመሓመድ እድሪስ ሓጅ ክመርሖም ከምዝመረጹዎ የዘንቱ። መዓንጥኡ ሕጽብ፡ ጨሚቱ ዘይስሕት፡ ንዝተበገሰሉ ዕላማ ሓደ ግዜ ጥራይ ዘይኮነ ሽሕ ግዜ ንሞት ድሉው ጽኑዕ ሃገራውነት ዝውንን መራሒ ምኽሳር ከቢድ ነይሩ። ግንድፍል ንተራ ሓምድ “ሓምድ ክብ ዝበለ ክእለት ምሕደራ ዝነበሮ ሰብዩ። ኣብ ዘይጠቅም ዘይዛረብ፡ ናይ ሓላፍነት ህርፋን ዘይነበሮ፡ ኹሉ ሓሳቡ ንረብሓ ሰውራ ጥራይ ስለ ዝነበረ ንመስዋእቱ ምስቲ ኣብ ቃልሲ ዝርኣ ክሳራታት ምስ ሓደኻ ከመጣጥኖ ኣይክእልን” ይብል። ጽቡቕ ኣጋጣሚ ኮይኑ ግን ሓምድ ኣብ ዝተሰውኦሉ ብዙሓት ሓደስቲ ተጋደልቲ ናብ ሰውራ ተጸንበሩ። ካብ ሰራዊት ሱዳን ነበርን ሰቢልን ከም ማሕሙድ ዲናይ፡ ሕሻል ዑስማን፡ ሳልሕ መሓመድ እድሪስ (ኣቡ ዓጃጅ) ድንጉስ ኣረይ፡ ማሕሙድ ማይበቶት፡ ዓብደላ ዲጎል፡ ዑስማን ሳልሕ ከምኡውን መራሒ ተመሃሮካይሮ ነበር ስዒድ ሑሴንን ካልኦት ተወሰኽኖም መሳርዖም ኣደላደሉ። ካብኡ ንደሓር ኒትዮጵያ ቅሳነት ዝኸልእ ነገራት ንምግባር ተዳለዉ። እቲ ካልእ ዘይዕውት ፈተነታት ምጅማር ብረታዊ ተጋደሎ ኣብ መጀመርታ ሱሳታት፡ ገለ-ገለ ሃገራውያን፡ ኣንጻር መግዛእቲ ኢትዮጵያ ብዙሕ ዘይተወደበ ናይ ኮን ዶኾን ስጉምቲታታ ይወስዱ ነበሩ። ውዳበታት ሓራካ ካብ ሱዳን ናብ ውሽጢ ኤርትራን ጎረባብቲ ሃገራትን ክዝርጋሕ ግዜ ኣይወሰደን። ኣብ ኢትዮጵያ እውን፡ ኣብ ኣዲስ ኣበባ፡ ድሬዳዋን ካልኦት ከተማታትን ሞህዮታት ተመስረታ። ኣብ 1961-1962 ገለ ሞህዮታት ሓራካ፡ ዝያዳ ነቶም ኣብ ኤርትራ ዝነበሩ ኣመሓደርቲ ዝነቅፍ ፖሎቲካ ሓዘል ጽሑፋት ኣዳልዮም ናብ ኣስመራ፡ ከረን መንደፊራ ከም ዝዝርጋሕ ገበሩ። እንተኾነ ገለ ካብ ፈጸምቱ ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ስለዝኣተዉ እቲ ዕዮ ኣይቀጸለን። ብዘይካዚ ሞህዮታት ሓራካ፡ ነቲ ኣብ ኢትዮጵያ ዝነበረ ናይ ኣጽዋር ዕዳጋ መዝሚዞም፡ ብረት ናብ ኤርትራ ክልእኩ ጀመሩ። እተን ብመንገዲ ከረን ኣብ መፋርቕ 1962 ናብ ኢድ ሰውራ ዝኣተዋ ኣጽዋር ካብ ኣባላት ሓራካ ናብ ተጋደልቲ ጀብሃ ዝበጸሓ ነበሩ።

ካልእ ተመሳሳሊ ፍጻመ እውን ነበረ። አደም መለኪን ብኣካል ናብ ኣዲስ ኣበባ ብረት ከምጽእ ብምኻድ፡ ንዮሴፍ ዓንዱን ንጉሰ ዓፋን ኣብርሃ ኣጎስን ድራጎን ሃይለመለኮትን ረኽቦም። ድሕሪ 10 መዓልታት ብረት ክሰድሉ ተሰማሚዑ ድማ ናብ ኣስመራ ተመልሱ። ንሱ፡ ኣብ ሳናዱቕ ዝተገሸገ ኣዳሎ ብረታት ከምዝተቐበለ፡ ብመኪና ሸኽ ማሕሙድ ዑመር ኢብራሂም ንከረን ወሲዱ ንዓሊ ከራር ከምዘረከቦ ይገልጽ። ድሕሪኡ ግን፡ ኣብ ኣስመራ ዋህዮታት ሓራካ ክቃልዓ ጀመራ። እቲ ምቕላፅ ናብ ኣዲስ ኣበባውን ለሓመ። በዚ ድማ፡ ኣብርሃ ኣጎስ ዝመርሖም 13 ተቃለስቲን ካልኣትን ብእግርን መኪናን ብረቶም ሓቢኦም ብምጉዓዝ ኣስመራ ኣተዉ። ንሳቶም ነቲ ንጡፍ ኣባል ሓራካ ኣስመራ ካሕሳይ ባህልቢ (ወዲ ልቢ) ረኽቦም ብረታዊ ቃልሲ ክጅምሩ ከም ዝኾኑ ሓበሩዎ። ካሕሳይ “ባልኹም ክትብገሱ ጌጋ እዩ። ክትዘራረቡ ኔርኩም እምበር ከምዚ ኣይከውንንዮ” ኢሉ ምስ ብጸቱ ተረዳዲኡ ኣብ ክንዲ ንኣዲስ ኣበባ ከሰላ ኸኣትዉ ሓንጺጺምሎም ተሰነይ ምስ በጽሑ 10 ካብኦም ብፖሊስ ተታሕዙ። መምህር ተኸለብርሃን ዘርእ መንግስቱ ባይሩን ብወገኖም ነቶም ካልኣት ጉጅለ ተቐቢሎም ኣብ ዝተፈላለዩ ቦታታት ኣስመራ ሓብእዎም። ኢጋጣሚ ኣልኣዛር ቀለተ ብፖሊስ ተታሕዙ ስለ ዘምለጠ ህላውነቶም ኣብ ከተማ ፖሊስ ስለዝፈለጠ ሰብ ብረት ብዓርበረቡፅ ኣንቆልቁሎም ኣብ ከባቢ ድርፎን ርእሲ ዓድን ተሓብኡ። ክሳብ ማይ ውዑይን ዓድ ሹማንውን ተኸወሉ። ድሕሪ ወርሒ ኮለል ምባሎም ንካሕሳይ ባህልብን ኣደም መለኪንን ኣብ ከባቢ እምባ ደርህ ረኽቦም ብረታዊ ቃልሲ ክጅምሩ ድልዋት ምህላዎም ገለጹሎም። ካሕሳይን ኣደምን ግን ኣይተቐብልዎን። ሰውራ ካብ ኣስመራ ክብገስ ከም ዘይክእል ሓቢሮም ብረቶም ኣረኪቦም ንሱዓን ክኸዱ ከምተወሰነ ገለጹሎም። እንተኾነ ነቲ ሓሳብ ገለ ካብኦም ነጸጎሞ። ብረቶም ሓቢኦም ድማ ንኣዲስ ኣበባ ተመልሱ። መብዛሕትኦም ግን ኣብቲ ተሓቢኦምሉ ዝነበሩ በዓትታት ብመንገዲ መምህር ተኸለብርሃንን መንግስቱን ኮልኣትን መሻርፍ እናተላእከሎም ጸንሑ። ብኸምዚ እናቐጸሉ፡ ሓደ መዓልቲ ኸልተ ካብቶም ሰብ ብረት ኣልኣዛር ቀለተን ብጻዩን ባንን ሸጋራን ከምጽኡ በለዛ ኣትዮም ፖሊስ ብጥርጠራ ሒዞም ብኸቢድ ምስ መርመርዎም ኣመጸጽእኦም ሓበሩ። ኣመቶም ክገብር ዝተላእከ ተስፋይውን ተታሕዘ። ኣብርሃ ኣጎስ ኣብ በዓቲ ከሎ ኣብ ቀይዲ ኣተዉ፡ መግብን ካልእ ነገራትን ዘቕርቡ ዝነበሩ መምህር ተኸለብርሃንን መንግስቱን ድማ ብምክትታል ፖሊስ ኣብ ግንዳፅ ተታሕዙ። ድሕሪዞም ክልተ ሰባት መብዛሕትኡ ኣባል ሓራካ ኣብ ኣስመራን ኣዲስ ኣበባን ተቐበልትን ኣመሓላለፍትን ብረት ኮይኖም ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ወዓሉ። እቲ ካብ ኣዲስ ኣበባ ዝተበገሰ ፈተነ ምጅማር ብረታዊ ቃልሲ ከኣ ኣብ መጨረሻታ ወርሒ ሰኔ 1962 ፈሺሉ ተሪፉ። ስርሒት ፈዳይን ኣቐርዶት 12ሓምሌ 1962 ኣብ ሰኔ 1962 እንደራሴ ሃይለስላሴ ጀነራል ኣብይ ኣበበ ኣብ ኣቐርዶት ኣኼባ ክካየድ ምጻኑ ተጋደልቲ ሓበሬታ ረኸቡ። በዚ ድማ ስርሒት ንምፍጻም ወሰኑ። ማሕሙድ መሓመድ ሳልሕ ውጥን ኣፈጻጸማ ናይታ

ስርሐት አቅረበ። እቲ ጊዜ፡ ክልተ ሰሙን ድሕሪቲ ንጉስ ሃይለስላሴ ኣብ ኣሰመራ ዘካየዱ ኣኼባ እዩ ነይሩ። ሰበስልጣን መንግስታት ኤርትራን ኢትዮጵያን ንኣዋጅ ምጽንባር ኤርትራ ምስ ኢትዮጵያ ባይታ ከጣጥሑ፡ ፖለቲካዊ ዘመተ ዘካይድሉ ዝነበረ እዋን። በዚ ድማ፡ ኣብ ኣቅርባት ብ12 ሓምለ 1962 ኣሸሓት ህዝብን ሰበስልጣንን ዝተረኽቡሉ ኣኼባ፡ ኣቦ መንበር ባይቶ ኤርትራ ደጀዝማች ሓምድ ፈረጅ፡ ነቶም ናይ ክብሪ ኣጋይሽ ዝተቐረበ ህያባት ሴፋትን ኣግማልን ኣብ ዘበርክተሉ ዝነበረ ህሞት ክልተ ቦምባ ተደርቢዖ። ሓንቲ ዓኪሳ፡ እታ ካልኣይቲ ግን ተፈንጂራ። በዚ መጥቓዕቲዚ፡ ፊተውራሪ ዑመር መሓመድ ሓሰኖ ናይ ሕግን ፍትሕን ሰክረተር፡ ሸኽ ሳልሕ ወዲ ሰይድና ሙስጠፋ፡ ወተሃደር ትርፈታዊ ምስ ሓደ ራብዓይ ክሞቱ ከለዉ፡ ደጀዝማች ሓምድ ፈረጅ ኣቦ መንበር ባይቶ ኤርትራ፡ መልኣከ ሰላም ዲሚጥሮስ ምክትል ኣቦ መንበር ባይቶ ኤርትራ፡ ብላታ ቁሙላቸው ደጀነ ተሓጋጋዚ እንድራሴ፡ ተወልደብርሃን ገብረመድህን ዳይረክተር ምምሕዳር ሓፈሻዊ መራኽቢታት፡ በላይ ገብረዝጊ ኣመሓዳሪ ኣውራጃ ኣቅርባት፡ ኣለማየሁ ኪዳነ ሓላፊ ክፍሊ ፕረስ ኣብ ቤት ጽሕፈት እንድራሴ፡ ኣጠይብ ዓብደላ ጸሓፊ ኣቦመንበር ባይቶ ኤርትራ ዝርከብዎ 31 ሰባት ቆሰሉ። ምስ ናይ ውሽጢ ስሩዓት ተሓባቢሮም፡ ነዚ ስርሐትዚ ዘካየዱ ተጋደልቲ ሓምድ ኣድም (ግንድፍል)፡ ሰዲድ ሑሴን፡ ዓብደላ እድሪስ (ዲጎል) ክኾኑ ከለዉ፡ መሓመድ ዑመር ዓብደላ ኣቡጥይራ ዝርከቦም ተጋደልቲ ድማ ጉልባብ ንምግባር ኣብ ጫፍታ ከተማ ይጽቡዩ ነበሩ። ድሕሪዚ ፍጻመዚ፡ ኣብቲ ስርሐት ግደ ዘይነበሮም፡ መሓመድ ሓሰን ሓሰኖን ዓብደርሐም መሓመድ ሙሳን ዝበሃሉ ሰላማውያን ተኣሲሮም፡ ኣብ ልዕሊኦም ከቢድ መርመራ ተኻየደ። ኣብ መጨረሻታ ንሞት ተፈሪዶም ኣብ 1966 ኣብ ኣቅርባት ብማሕንቕቲ ተቐትሉ። ካልኣት ብዙሓት ጥርጡራት እውን ኣብ ኣቅርባት፡ ከረን፡ ተሰነይ፡ ናቕፋ፡ ባረንቱ፡ ኣስመራ ተኣሰሩ። ዝበዝሑ ካብኣቶም፡ ንጡፋት ኣባላት ሓራካን ጀብሃን ዝነበሩ እዮም። ኮሎኔል እርዳቸው በለጣ ኣብ ልዕሊ እሱራት ከቢድ መርመራ ኣካየደ። ኢትዮጵያ፡ ንመጀመርታ ጊዜ ኣብ ኤርትራ ውዱብ ሓይሊ ኣንጻራ ይቃለስ ከምዘሎ ከኣ ኣብዚ ጊዜ ጭብጢ ረኽበት። ነቕጣ ፖሊስ ሓልሓል 18 ሓምለ 1962 ድሕሪ ስርሐት ኣቅርባት ሓደ ሰሙን፡ ተጋዳላይ መሓመድ እድሪስ ሓጅ ብ17 ሓምለ 1962 ናብ ነቕጣ ፖሊስ ሓልሓል ብምኻድ፡ ካብ ሱዳን ዝመጸ ጋሻ ተመሲሉ ኣብታ ዓዲ ሰብ ክሕብርዎ እናሓተተ ንኣቃውማ እቲ መዓስከር ብደቕቕ ኣጽኒዑ፡ ናብ ብጾቱ ተመልሰ። ንጽባሒቱ 18 ሓምለ 1962 ካብ ደብረሳላ ዝተበገሱ ተጋደልቲ ሓልሓል ኣተዉ። ብቐጥታ ነቲ ዝተጸንዐ ነቕጣ ብምጥቃዕ፡ ንሓደ ፖሊስ ኣቅሲሎም ክልተ ብረት ሰለቡ። እዞን ክልተ ካብ ነቕጣ ፖሊስ ሓልሓል ዝተሰልባ ብረት፡ ኣብ ሰውራ ኤርትራ እተን ናይ መጀመርታ ብተጋደልቲ ዝተመንዝዓ ብረት ናይ ኢትዮጵያ እየን። ኣብዛ ስርሐትዚኣ ኩሎም እቶም ካብ ሰራዊት ሱዳን ኣቐዲሞም ዝተሰልፉ

ተጋደልቲ ተሳቲፎም ነበሩ። ንጽባሒቱ ፖሊስ ኣሰር ተጋደልቲ ስዒቦም ክሳብ ሰበር በጽሑ። ብረቶም ከምልሱ ኮነ ኣብ ልዕሊ ተጋደልቲ ጉድኣት ከውርዱ ግን ኣይክኣሉን።